

Råbäcks mek. stenhuggeri

Renovering av fönster 2014 - 2016

Råbäcks mek. stenhuggeri - renovering av fönster 2014 - 2016

Råbäck 1:3, Medelplana sn,

Götene kn, Västergötland

Antikvarisk slutbesiktningsrapport

Thomas Carlquist

Byggnadshistorisk rapport 2016:5

Västergötlands
museum

Renovering av fönster på Nya verkstaden på
Råbäcks mek. stenhuggeri
etapp 1 & 2, 2014-16
Råbäck 1:3
Medelplana sn, Götene kn, Västergötland

Antikvarisk slutbesiktningsrapport

Skaraborgsdelen av Västra Götalands län.

Råbäcks mekaniska stenhuggeri

Renovering av fönster etapp 1 & 2, 2014 - 16.

Medelplana sn, Götene kn

Byggnadshistorisk rapport 2016:5

Västergötlands museum

Text och foto: Thomas Carlquist

Renovering av fönster på Nya verkstaden på
Råbäcks mek. stenhuggeri
etapp 1 & 2, 2014-16
Råbäck 1:3,
Medelplana sn, Götene kn, Västergötland
Antikvarisk slutbesiktningsrapport

Renoveringsarbeten har utförts på rubricerade byggnad under antikvarisk medverkan av Västergötlands museum genom undertecknad. Med anledning av att arbetena i etapp 1 har avslutats har antikvarisk slutbesiktning utförts den 26 febr. 2015. Etapp 2 besiktigades den 9 febr. och 18 mars 2016. Närvarande vid besiktningen d. 9 febr. var även för beställaren, Jan Karlsson, och för entreprenören, Benny Claesson, Hällekis Måleri.

Bakgrund

Råbäcks mekaniska stenhuggeri är beläget vid vänerstranden på Kinnekulle, halvannan km sydväst om Råbäcks herrgård. Den ursprungliga verkstadsbyggnaden från 1888 rymde två ångdrivna stenhyvlar och har senare tillbyggts, dels strax därefter med en kontorsdel mot sydost, dels mot nordost 1895 med ytterligare en lokal för manuell stenhuggning. Byggnaden är huvudsakligen uppförd i stolpverk med rödfärgad panel och tegeltak och vitmålade fönster av olika modeller. År 1912 elektrifierades anläggningen och 1936 tillkom en ny verkstadsbyggnad i liknande konstruktion för såg- och slipmaskiner, kontor och personalrum. Verksamheten vid stenhuggeriet var i drift till 1970. Förutom verkstadsbyggnaderna finns på platsen ett par större arbetarbostäder och ytterligare några mindre bostadshus och uthus, liksom en hamn för utskeppning av färdigvaror.

Kulturhistorisk status

Råbäcks mek. stenhuggeri är sedan 1984 byggnadsminne. Byggnadsminnesförklaringen avser dock endast en byggnad på anläggningen, den s.k. Gamla verkstaden. Den här aktuella Nya verkstaden (byggd 1936) saknar ännu formellt skydd och ligger i likhet med övriga byggnader utanför skyddsområdet. Hela stenhuggeriområdet ligger emellertid inom Riksintresse för kulturmiljövården R11, Kinnekulle, och behandlas som en kulturhistorisk helhet.

Tidigare renoveringsarbeten

I samband med att en förening bildades för att rädda och bevara stenhuggeriet utfördes en hel del renoveringsarbeten under 1980-talets första år. Bl a lades taket om, reparerades fönster och den maskinella utrustningen iordningställdes och kompletterades till driftsdugligt skick. Åren 2003 - 2004 utfördes diverse renoveringsarbeten på båda verkstadsbyggnaderna, bland annat stomreparationer på Gamla verkstaden. 2008 lades papptaket om på kontorsdelen i Gamla verkstaden, och skorstenen till smedjan murades om ovan nock. Året därpå reparerades det invändiga murkomplexet till ässjan i smedjan.

Skadebild - föreslagna åtgärder

De flesta fönster i byggnaderna gav 2014 intryck av att vara i jämförelsevis gott skick, låt vara att många var i behov av ommålning. Några bågar har spruckna eller bortfallna delar av kittningen och är i behov av en större översyn. Något enstaka, som t ex det stora övre fönstret i NO gaveln i Gamla verkstaden, kräver extra försiktighet då större delen av glasningen är mycket gammal, därtill med gamla lagningar med ”återanvända glasbitar”. Gamla verkstaden kommer emellertid inte att åtgärdas i de här aktuella etapperna 1 och 2. Fönstren i Nya verkstaden är betydligt yngre och kommer sannolikt inte att behöva mer än ordinärt underhåll.

Syfte

Att reparera och underhålla fönstren och därigenom bromsa ev. förfall och trygga byggnadens fortbestånd.

Aktuella åtgärder

Åtgärda skador och brister enligt ovan.

Arbetsbeskrivning

Ingen annan än diskussioner mellan museet, beställaren och entreprenören.

Utförda åtgärder - etapp 1, 2014-15

Arbetet i etapp 1 har berört elva av de större småspröjsade yttre fönsterbågarna, samtliga hörande till Nya verkstaden. Därtill har de fyra mindre bågarna till det mera ”ordinära” fönstret norrut på östra långväggen i rummet öster om kontoret åtgärdats. Åtgärderna har inte inneburit någon genomgripande renovering, snarare ett noggrant underhållsarbete.

- Alla bågar har skrapats rena från gammal färg, ner till fast underlag.
- Allt löst sittande kitt har tagits bort. Kitt som har haft god vidhäftning har bibehållits.
- Glasrutorna har inte behövt tas ur – samtliga var också hela.
- Kittfalsarna har oljats med linolja och nytt linoljekitt, fabrikat ÅFFA, har applicerats.

- Hörnbeslagen rengjorda och rostskyddsmålade före slutstrykning.
- Hela bågarna har strukits en gång med linolja före målning.
- Samtliga bågar har sedan strukits två gånger med vit linolfjärg, fabrikat LASOL från Engwall & Claesson.

Utförda åtgärder - etapp 2, 2016

Arbetet i etapp 2 har berört resterande åtta större småspröjsade yttre fönsterbågar på södra delen av östra fasaden på Nya verkstaden. Därtill har de båda bågarna överst i norra gaveln åtgärdats. Åtgärderna har inte inneburit någon genomgripande renovering, snarare ett noggrant underhållsarbete.

- Samma procedur som i etapp 1, med det undantaget att några enstaka nyare eller spräckta glas har bytts mot återanvänt valsat glas. Inget trä har behövt bytas, och inga järnbeslag har varit så rostskadade att byte erfordrats.

Administrativa uppgifter

Kostnader

Arbetet var kostnadsberäknat till 50.000 kr.

Byggnadsvårdsbidrag

Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse:

Etapp 1; 25.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götalands län 2014-04-16.

Etapp 2; 25.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götalands län 2015-04-21.

Antikvarisk medverkan

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

Beställare

Stiftelsen Råbäcks mekaniska stenhuggeri, c/o Stig Thor, Skagen Gössäter, 533 94 Hällekis.

Entreprenör

Hällekis Måleri AB, Benny Claesson, Mosippsvägen 5, 533 74 Hällekis.

Byggmöten

har inte hållits.

Besiktningar

Inledande besiktning och diskussion med anledning av att museet fick ärendet på remiss under 2014. Besiktning inför påbörjad renovering samt besiktningar

på arbetsplatsen ett par gånger under tiden som arbete pågått.
Antikvarisk slutbesiktning etapp 1 den 26 februari 2015, för etapp 2 den 9 febr.
och 18 mars 2016.

Tidsperiod

Arbetena utfördes under
etapp 1: dec. 2014 till febr. 2015,
etapp 2; Jan - febr. 2016.

Fotodokumentation

Digital fotografi. Bilderna förvaras på Västergötlands museum, Skara.

Handlingar

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under Medelplana, diariernr VGR 49-2014, resp. VGM 24-2015, VGM 42-2015, samt hos Länsstyrelsen Västra Götalands län under diariernr 434-36124-2013 samt 434-36299-2014.

Besiktningsutlåtande

Vid slutbesiktningen av etapp 1 den 26 febr. 2015 konstaterades att arbetena enligt ovan var avslutade. Efter vad museet erfar har arbetena utförts väl och i förekommande fall enligt museets rekommendationer. Utförda arbeten godkändes från antikvarisk synpunkt den 27 febr. 2015. Etapp 2 slutbesiktigades den 9 februari och 18 mars 2016 och godkändes från antikvarisk synpunkt den 21 mars 2016.

VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Skara i mars 2016

Thomas Carlquist
1:e antikvarie

Fotografier

Omslag: Benny Claesson och Jan Karlsson vid en av de nymålade fönsterbågarna till Nya verkstaden. Foto Thomas Carlquist, febr. 2016.

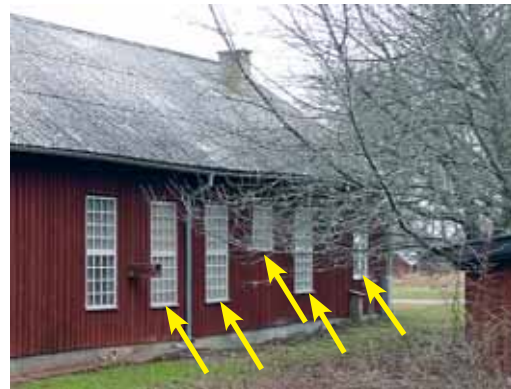
Foto: Thomas Carlquist

Råbäcks mek. stenhuggeri, Nya verkstaden före renoveringsarbetena. Foto mars 2014.

Ovan: Exempel på fönster före renovering.

Höger: Fönster åtgärdade i etapp 1 markerade med gul pil. Överst mot öster, nederst mot väster. Mars 2014.

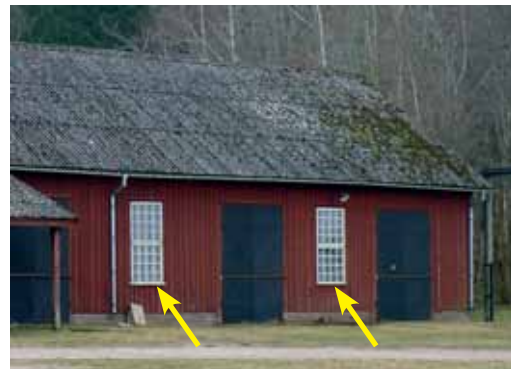

Foto: Thomas Carlquist

Vänster: Målare Benny Claesson, Hällekis Måleri, skrapar bågarna rena från gammal färg på verkstad. Samtliga glasrutor i etapp 1, 2015, var hela, och det bedömdes att glaset inte behövde tas ur bågarna. Kittning gjordes med ÅFFA linoljekitt, bågarna oljades samt målades därefter två gånger med Lasol linolfärg. Dec. 2014.

Nedan: ett rengjort hörnbeslag av den typ som förekommer på detta 1930-talshus. Beslagen målades med rostskyddsfärg före slutstrykning. Dec. 2014.

Vänster: Fem av de tio bågarna som iordninggjordes i etapp 2, 2016. Enstaka glas har ersatts. Insidorna har inte åtgärdats. Febr. 2016.

Nedan: En färdigstruken båge, klar för montering efter rengöring. Febr. 2016.

Foto: Thomas Carlquist

Ovan: Fönsterbågarna under återmontering i etapp 1, febr. 2015. Fasad mot öster och gavel mot norr.

Nedan: Del av fasad mot väster, efter reovering (också etapp 1) av de närmaste två fönstren. Febr. 2015

Foto: Thomas Carlquist

De fönsterbågar (ytterbågar) på östra fasaden som renoverades i etapp 2, vid gula pilar, intagna på verkstad för målning. Febr. 2016.

De båda ytterbågarna på vinden i norra gaveln också intagna på verkstad. Febr. 2016.

Vänster: Detalj av färdigmålade och återmonterade bågar. Återstår att också måla de fasta delarna av karmen. Febr. 2015

Foto: Thomas Carlquist

De åtta ytterbågar som åtgärdats under vintern 2015-16 återmonterade i Nya verkstaden. 18 mars 2016.

Vänster: Två ytterbågar på norra gaveln återmonterade. 18 mars 2016.

Liksom i förra etappen, återstår målning av karmstyckena. 18 mars 2016.

Rapporter 2015-2016 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2015:1 Varnhems klosterkyrka. Varnhems socken, Skara kommun, Västergötland. Tjärning av tak 2004, 2007 och 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:2 Skara domkyrka. Skara kommun, Västergötland. Renovering av tornens tak m.m. 2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:3 Hyringa fornstuga. Prästtorp 1:13, Hyringa socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering efter svampangrepp 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:4 Villa Idun. Hjo Norr 5:6, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av balkonger m.m. 2014-2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:5 Villa Götha och Societetshuset. Del av Hjo Norr 3:59, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering etapp 3, 2014-2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:6 Råbäcks mekaniska stenhuggeri. Råbäck 1:3, Medelplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av fönster, etapp 1. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:7 Varnhems klosterkyrka. Varnhems socken, Skara kommun, Västergötland. Renovering 2010-2011. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:8 Bankastugan. Hornborga 14:2, Hornborga socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av vägg och tak 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2015:9 Bengtssonska magasinet. Kv. Örnen 3, Vara socken och kommun, Västergötland. Lastbrygga och ramp 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport
- 2016:1 Västra Gerums kyrka. Västra Gerums socken, Skara kommun, Västergötland. Utvärdig renovering 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:2 Sveneby. Sveneby 1:4, Sveneby socken, Töreboda kommun, Västergötland. Renovering av terrass 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:3 Almnäs, huvudbyggnaden. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering av tak och fönster 2015. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:4 Arkivet, Skara veterinärinrättning. Kv. Skytten 1, Skara stad och kommun, Västergötland. Utvärdig renovering 2014-2016. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2016:5 Råbäcks mekaniska stenhuggeri. Råbäck 1:3, Medelplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av fönster 2014-2016. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

